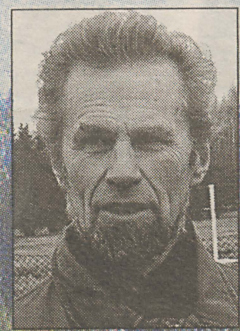

Ilmateadlane Ain Kallis kirjutab ilmast iga kuu teisel nädalal

AIN KALLIS
klimatoloog

Oktoobris jätkus nii pori pildumiseks kui ka muda maadluseks. Näib, et isegi aeg kodanikukohuse täitmiseks määratakse meil kliimast lähtudes. Valimiste aja ilm peab ju sarnanema hea teatriilmaga: see ei tohi olla liiga ilus, siis läheb rahvas aiamaale, metsa või randa, ega liig halb, et paljud kodanikud koju diivanile jäävad. Märts ja oktoober sobivad suurepäraselt.

Oktoober, mida rahvas vanasti kutsus ka pori-, rooja- või lehelangemise kuuks, oli seekord talvisem ja kuivem kui talviselt.

Kuu algas ilusate sügisilma-dega, päeval paistis päike, öösel vehkisid virmalised. Viierendal kuupäeval algas lumesadu põhja pool, lõunas neli päeva hiljem. Oli väga külm.

Nii jahedat oktoobri esimest kümmepäevakut pole Tartumaal olnud vähemalt pool sajandit. Hariliku 7,5 kraadi asemel arvatati keskmiseks õhutemperatuuriks 3,3 kraadi. Sademeid, leevendamaks põuda mullas ja kaevudes, tuli veidi rohkem kuu keskel, sedagi lumenähtu.

Põud viib valitsuse

Taevaluugid läksid täiesti valla just valimispäeva hommikul. Et lumi peitis teedel-tänavatel jääkihi, libastus nii valijaid kui ka valitavaid. «Täielik psühhoneuroloogiahaigla!» kirusid arstid traumapunktides.

Huvitav on see, et pleki-mõlkimisi esines tol päeval autodel palju kordi vähem kui kondimurdmisi jalakäijail. Siit praktiline ettepanek seadustegijaile: tuleb keelata suvekingade kandmine oktoobrist aprillini. Kel ei jätku raha, see käigu aasta läbi roomiksaabastega, egas autojuhtidelt küsi keegi, kas raha rehviahetuseks jätkub.

Eriti tõhusad oluks naelkingad, nende kandjad jõudnuks kõik kenasti urnide juurde ning osavõtuprotsent kerkinuks kindlasti. Muidugi ei saa naelkingade kandmist kohustuslikuks teha – see rikuks põrandaid.

Lai tööpõld ootab ees valimistulemuste analüüsijaid. Kes, mis ja kuidas mõjustas valijate otsuseid? Mida tuleks jälgida kihutustöö strateegia kujundamisel? Kuigi ilma ei saa valida, võib ilm mõjutada valijaid. Toome ühe näite lombi tagant. Kaksteist aastat tagasi leiti USAs huvitav seos presidendivalimiste ja nende vahel: jääva nelja aasta vihmahulga vahel.

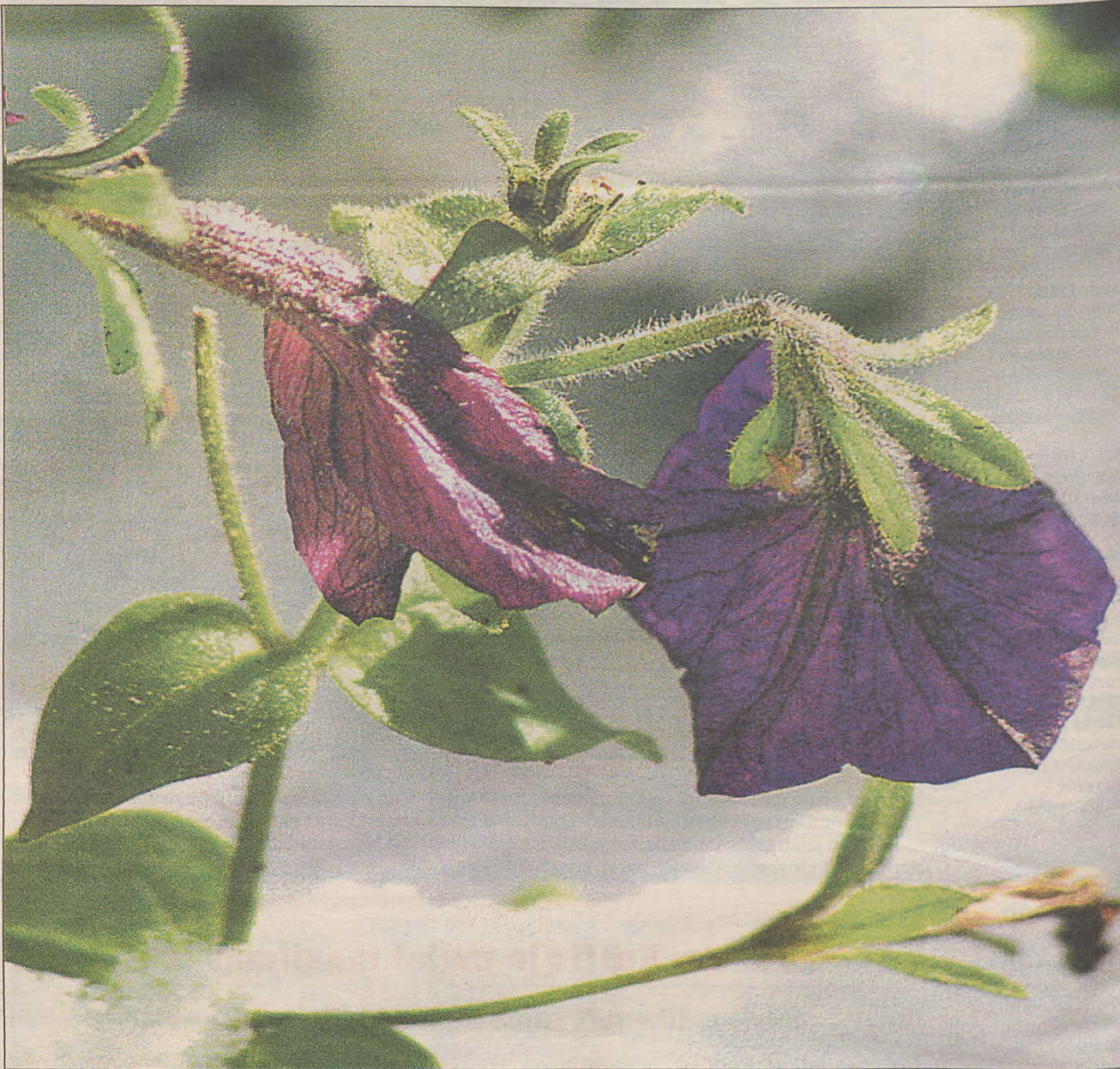
Seitsmel juhul kaheksast perioodist, kui sademete hulk oli keskmisest ehk normist suurem, jäi püsima võimulolev partei. Vihmavaeseil aastail vahetus president kuuel juhul seitsmest. Nõnda sündis vähemalt aastail 1825–1924. Põud tingis saagi languse, raskete aegade tuleku ja üldise rahulolematuse.

Suur oktoobrikülm

Ka mujal maades on esinenud samad ilmingud: kuivad suved Prantsusmaal tõid kaasa Bastille' vallutamise ning revolutsiooni! Pange tähele: ka tänavusuviseid uputusi ruttasid kasutama kõigi kannatanud maade riigijuhid.

Haapsalu kandi vanasõna (veidi kohendatud kujul) ütleb: poliitik on kui merevesi, kuhu

Vingelt vilu viina- ja valimistekuu

Oktoober oli kontrastiderikas: kuu algul uhkeldanud õied mattusid ootamatult lumme.

OVE MAIDLA

tuul puhub, sinna ta ka läheb. Kui kellad talveajale keerati, oli lumi Eestis juba jälle läinud.

Kogu oktoober kujunes Eestis 4 kuni 5 kraadi tavalisest külmemaks. Territooriumi keskmiseks temperatuuriks arvatati meteoroloogias ja hüdroloogias instituudis 1,5°C, sademeid tuli 38 mm (norm 68 mm). Külmemad on olnud vaid kaugel 1880. ja lähedasema 1976. aasta oktoober.

Viinakuu-päraselt pime oli teine kümmepäevak: vaid neli viis tundi sai rahvas selget päeva näha. Kaunim aeg oli seevastu pärast valimisi. Seda mitte ainult Keskerakonna liidreile. Päike säras 21. kuupäeval nagu Alpides.

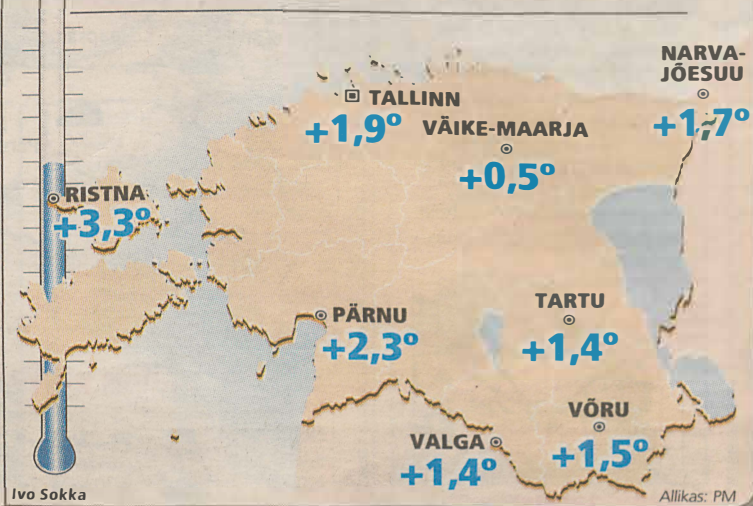
Otepääl jõudis suusalumi juba veerand meetri paksuseks kasvada. Aeg sobis päevitamiseks nagu märtsis: osooni isegi vähem kui kevadel, päike sama kõrge, lumi peegeldas kiirgusest poole juurde. Muudkui pruunistu.

Üleüldiseks põrguks läks 24. oktoobril. Paar päeva oli külmakraade olnud 15 lähedal, siis tuli vihm, mis teele langes muutus kiilasjääksi. Lumi sulas kui nõiaväl. Jälle algasid õnnetused maanteedel ja tro-tuaaridel. Õnneks piirdusid nad meie maal vaid kondimurdmistega.

Märksa traagilisemad olid sügistormide tulemusel Lääne-Euroopas: mitukümmend hukkunud, tuhanded kodud elektrita, transport seiskus nii maal, õhus kui merel. Seevastu kardetud supertaiifuun Higos (Guami saare murdes viigipuu) ning orkaan Lili ei teinud Jaapanile ega USA-le suuremat kahju.

Austraalia sai uue oktoobri soojarekordi 46,9 kraadi, Island aga külmarekordi –21,4 kraadi.

Külma oktoobri keskmised

Milline oli ilm Eestis 50 ja 100 aastat tagasi

1902. aasta oktoober oli Tartus jaha: keskmiseks õhutemperatuuriks arvatati 3,3 kraadi, vihma ja lörtsi sadas 20 päevaga 61 mm. Ühel päeval oli maa ka valkjas.

Postimehe kirjasaatjad teatasid lugejaile:

Narva. 2 skp. õhtul oli siin kord lund maas. Sellegipoolest seisavad mu naabri aias 3 õunapuud rohkem õilmeehtes, nagu mõtleks nad jõuluks värsked õunu anda.

Viljandi. Mihklipäev on mööda, aga tõvilja koristamisega ei ole veel lõpetust tehtud. Linnagi on veel kakkuda.

Viimane suur külm on kartulitele suurt kahju teinud, mis maapinna lähedal seisavad, on ära näpistatud. Kiirustatakse kartuli noppimisega. Võtjaid aetakse Viljandis tikutulega taga. Vastseliina. Tänavune aasta

on tõesti ikalduse aasta. Vähe on neid peresid, kes oma leivaga läbi loodavad saada.

Rakveres oli Mihklipäeva laot. Sarvloomi oli vähevõitu; purjus mehi aga palju näha.

Biometeoroloogias võis seost olla Postimehe teatel: «Tartus loodi pisielukate sigitamise katsejaam.» Pisielukais kutsuti tollal baktereid.

1952. a oktoober oli Tartus jaha (3,8 kraadi) ja vihmane (11,5 mm).

Edasi korrespondendid teatasid siiski ka töövõitudest.

Vastseliina rajoonis künti Darwini-nimelises ja Julguse kolhoosis paari päevaga 40 ha senikasutamata maid.

Kuu lõpul oli aga Tartu oblast kartulivõitult vabariigis viimase kohal. Traktoristid hoidnud ebasobiva ilmastiku tõttu töölt kõrvale.

Teadus-uudiseid Tõraverest

Juunikuust alates mõõdab Tartu ilmajaama katusel õhu saastatust – täpsemalt aerosoolide hulka – USAst Tartu Observatooriumile saadetud NASA-le kuuluv nn päikese spektrofotomeeter.

Samasugust seiret teostatakse täpselt ühesuguse skeemi järgi sadakonnas maakera paigas. Andmed päikesekiirgusest lähevad kohe satelliidi kaudu Amerikasse, kus neid kontrollitakse ning edastatakse huvilistele interneti teel.

Instrumenti tegevust on põnev jälgida: kaks toru nagu jahipüssil elustuvad äkitselt, hakkavad pöörama sihtmärke otsides (mürgiks on Päike), surisevad veidi, siis keelevad end veel mitmele poole ning järsku langemise järel otsa alla. Vihma ajal jääb riistapuu ootama saaju lõppu.

Mõõtmistäpsusest annab ettekujutuse järgmine tõik: suvel tuli NASA-meestelt ootamatult küsimus «Ega ole ämblikku fotomeetritel?». Tõesti, kaks niit oli toru ees! Loomulikult kajastusid augusti rabapõlengud samuti vaatlusandmetes.

